

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ КОЛЕДЖ
ДЕРЖАВНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ
«ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор коледжу
_____ Ю. М. Москаленко
31 серпня 2017 р.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Математичне моделювання

Для спеціальності **5.04030101 «Прикладна математика»**

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчання полягає у забезпеченні рівня підготовки студентів з математичного моделювання, необхідного для спеціальної підготовки та майбутньої професійної діяльності.

Завдання курсу. Досягнення зазначеної мети забезпечується виконанням таких завдань:

- навчання студентів користуванню аналітичними й імітаційними способами моделювання систем масового обслуговування, ознайомлення їх з основами математичного моделювання з допомогою диференціальних моделей і клітинних автоматів;

- формування у студентів наукового світогляду, уявлень про ідеї і методи математичного моделювання, його роль у пізнанні дійсності, усвідомлення математичних знань як невід'ємної складової загальної культури людини, необхідної умови повноцінного життя в сучасному суспільстві;

- оволодіння студентами сучасними підходами до аналітичного й імітаційного моделювання різних явищ і процесів, системою математичних знань, навичок і умінь, потрібних у повсякденному житті та майбутній професійній діяльності, достатніх для успішного оволодіння іншими освітніми галузями знань і забезпечення неперервності освіти;

- інтелектуальний розвиток особистості, передусім розвиток у студентів логічного мислення, алгоритмічної та інформаційної культури, пам'яті, уваги, інтуїції;

- естетичне, громадянське виховання та формування позитивних рис особистості;

- формування життєвих і соціально-ціннісних компетентностей студента.

Змістове наповнення програми реалізує компетентнісний підхід до навчання, спрямований на формування системи відповідних знань, навичок, досвіду, здібностей і ставлення (відношення), яке дає змогу обґрунтовано судити про застосування математичного моделювання в реальному житті.

При вивченні математики повинні формуватися наступні компетенції:

- соціально-особистісні – розуміння та сприйняття етичних норм поведінки відносно інших людей і відносно природи (принципи біоетики), здатність учитися, здатність до критики й самокритики, креативність, здатність до системного мислення, наполегливість у досягненні мети, турбота про якість виконуваної роботи;

- загальнонаукові – розуміння причинно-наслідкових зв'язків, володіння базовим математичним апаратом, базові знання сучасних інформаційних технологій, базові знання фундаментальних наук в обсязі, необхідному для засвоєння загально професійних дисциплін;

- інструментальні – здатність до письмової і усної комунікації рідною мовою, навички роботи з комп'ютером, дослідницькі навички тощо.

Математичні компетентності складають основу для формування ключових компетентностей. До математичних компетентностей відносяться:

- практична компетентність – уміння розв'язувати типові математичні задачі: використовувати на практиці алгоритм розв'язання типових задач; уміти систематизувати типові задачі, знаходити критерії зведення задач до типових; уміти розпізнавати типову задачу або зводити її до типової; уміти використовувати різні інформаційні джерела для пошуку процедур розв'язувань типових задач (підручник, довідник, Інтернет-ресурси).

- логічна компетентність – володіння дедуктивним методом доведення та спростування тверджень: володіти і використовувати на практиці понятійний апарат дедуктивних теорій (поняття, визначення понять; висловлювання, аксіоми, теореми і їх доведення, контр приклади до теорем тощо); відтворювати дедуктивні доведення теореми та доведення правильності процедур розв'язань типових задач; проводити дедуктивні обґрунтування правильності розв'язання задач та шукати логічні помилки у невірних дедуктивних міркуваннях; використовувати математичну та логічну символіку на практиці.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні:

знати:

- основні методи моделювання систем;
  - основи теорії аналітичного моделювання систем масового обслуговування;
  - принципи програмування в системі моделювання GPSS, основні команди цієї мови;
- вміти:**
- здійснювати моделювання в системі імітаційного моделювання GPSS;
  - моделювати системи масового обслуговування;
  - будувати і досліджувати диференціальні моделі.

2. Програма навчальної дисципліни.

Тема 1. Моделювання систем.

Моделювання: основні поняття. Класифікація видів моделювання систем. Наочне та символічне моделювання. Математичне моделювання. Реальне моделювання. Принципи побудови математичних моделей. Етапи побудови математичної моделі.

Тема 2. Диференціальні моделі.

Складання диференціальних моделей. Задачі фізики, механіки, хімії, біології, які приводять до диференціальних моделей. Модель горизонтального руху тіла. Модель падіння тіла. Модель витікання рідини. Модель вентиляції приміщення. Модель потоку частинок у трубі. Модель взаємодії в системі «хижак-жертва». Модель руху тіла, кинутого під кутом до горизонту.

Тема 3. Мережі Петрі.

Поняття про класичні мережі Петрі. Формальне означення мереж Петрі і їхнє матричне подання. Властивості мереж Петрі. Система станів мережі Петрі. Фундаментальне рівняння мереж Петрі. Інваріанти та їхнє застосування. Некласичні мережі Петрі.

Тема 4. Аналітичне моделювання систем масового обслуговування.

Поняття системи масового обслуговування. Характеристика потоку подій. Вхідний потік вимог. Моделювання стаціонарного пуассонівського потоку. Організація черги. Правила обслуговування вимог. Типи моделей систем масового обслуговування. Формула Літтла. Багатоканальні системи масового обслуговування з відмовами: рівняння Колмогорова, фінальні ймовірності та показники функціонування системи. Багатоканальні системи масового обслуговування з очікуванням. Основні положення операційного аналізу. Операційні змінні. Операційні залежності.

Тема 5. Клітинні автомати та їхнє застосування.

Клітинні автомати. Застосування клітинних автоматів до моделювання активних середовищ. Моделі розвитку організмів на поживних середовищах без хижаків та з хижаками.

Тема 6. Мова імітаційного моделювання GPSS World.

Основи роботи з середовищем GPSS World. Категорії і типи об'єктів мови GPSS. Системні числові атрибути. Формат рядка. Арифметичні і логічні вирази. Блоки створення, знищення, затримки, зміни параметрів і пріоритету транзактів. Основні блоки і команди опису, пов'язані з пристроями. Блоки і команди опису, пов'язані зі статистичною категорією. Використання змінних, логічних перемикачів і комірок пам'яті. Блоки для зміни маршруту руху транзактів. Генератори випадкових чисел. Функції. Математичні функції. Функції для генерації випадкових величин. Складання моделей.

3. Рекомендована література

1. Махней О. В. Лабораторний практикум з імітаційного моделювання у GPSS: методичні рекомендації до проведення лабораторних занять / Махней О. В. – Івано-Франківськ : ВДВ ЦІТ ПНУ, 2010. – 36 с.
2. Махней О. В. Математичне моделювання / О. В. Махней. – Івано-Франківськ : Супрун В. П., 2015. – 372 с.

3. Томашевський В. М. Моделювання систем / В. М. Томашевський. – К. : ВНУ, 2005. – 352 с.
4. Амелькин В. В. Дифференциальные уравнения в приложениях / В. В. Амелькин. – М. : Едиториал УРСС, 2003. – 208 с.
5. Боев В. Д. Моделирование систем. Инструментальные средства GPSS World: Учебное пособие / В. Д. Боев. – СПб. : БХВ-Петербург, 2004. – 368 с.
6. Жерновий Ю. В. Імітаційне моделювання систем масового обслуговування. Практикум / Ю. В. Жерновий. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2007. – 307 с.
7. Кудрявцев Е. М. GPSS World. Основы имитационного моделирования различных систем / Е. М. Кудрявцев. – М. : ДМК Пресс, 2004. – 320 с.
8. Введение в математическое моделирование / В. Н. Ашихмин, М. Б. Гитман, И. Э. Келлер и др. ; под ред. П. В. Трусова. – М. : Логос, 2005. – 440 с.

Викладач

_____ О. В. Махней